

נקודה טובה לפרשת "תולדות" - המאבק על הברכות

פרשתנו עוסקת במאבק בין יעקב ועשו על הברכות. יעקב משיג בערמה את הברכות שנועדו לעשו – מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש וכן "…הוזה גביר לאחיד…". (בראשית כז, כח-כט), ועשיו מקבל לכאורה את מה שנשאר…

השאלות העולות מן הדברים הינן רבות:

- מהן הברכות?
- מהו משמעות המאבק בין יעקב ועשיו?
- האם לפנינו טלנובלה סטנדרטית וקלאסית של ריב בין אחים על שלטון, עושר וירושה, או שמא יש כאן מימד ורובד עמוקים יותר.
- כיצד יעקב משקר ומרמה את אביו הזקן והעיוור במצח נחושה, כדי לקחת את הברכות של עשיו?

על אירוע זה, מרחפת דמותו של אברהם אבינו. האיש אשר הכיר את בוראו בתוך העולם האלילי, נאבק בתרבות, בדעת הקבל ובמלוכה והתחיל ללמד את העולם האלילי לדעת את ה'.

אברהם היה אדם שרוחו היתה בת חורין. איש אמת שחקר ופילס את דרכו בכוח שכלו. אדם שבנה ועיצב את דרכו באופן עצמאי. איש ההולך לאור דרכו ואמונתו ואינו נכנע לא למוסכמות ולא לאיומים. נונקונפורמיסט (האיש שמחוץ למוסכמות) שקרא תיגר על הדיקטטורה של נמרוד ובז לסכנה חרף איומי המשטר. הוא השמיע את דעתו בראש חוצות והציג את טיעונו בפני כולם. הביך את בני שיחו ודורו והציגם כטיפשים וניתץ מסורות ומיתוסים שגויים. זהו תקציר חייו של **אברהם 'אביר האמונה'** (כינוי שהעניק לו הפילוסוף הדני סרן קירקגור) **ההוגה, הלוחם, המורד ופורץ הדרך.**

כאשר אברהם נפטר, עבר התפקיד הזה ליצחק בנו. כעת, בפרשתנו, כאשר יצחק עומד לסיים את חייו, נשאלות שתי שאלות:

א. מיהו הבן שימשיך את השושלת הרוחנית.

ב. איזה משאבים צריך להקצות לו לצורך תפקידו.

בין יצחק ורבקה היתה תמימות דעים שיעקב הוא הממשיך הרוחני "לשאת את הענין האלוקי" ולהיות "שגרירו" ונציגו של הקב"ה בעולם. ראייה לכך, שלאחר כל המחלוקת על הברכות, בסוף ה"סרט", כאשר יעקב עומד לברוח ללבן, מברך אותו יצחק את "הברכה" בהא הידיעה, וממנה אותו להיות הבן הממשיך. כדברי הפסוקים:

"(ג) וְאֵל שַׂדֵי יִבְרַךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהֵייתָ לְקַהֲל עַמִּים. (ד) וַיִּתֵּן לְךָ אֶת בְּרַכַּת אַבְרָהָם לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיץ אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם" (בראשית פרק כח).

"ברכת אברהם" – הכוונה לתפקיד, לייעוד, לברית שכרת הקב"ה עם אברהם וזרעו ולברכת הארץ שלצידה.

”נקודה טובה” לפרשת השבוע - רעיון מן הפרשה, במבט עכשווי

הויכוח בין יצחק ורבקה היה, איזה משאבים צריך לתת ליעקב לצורך ביצוע התפקיד. יצחק טען כלפי רבקה, שאם ניתן ליעקב רכוש רב מדי, זה עלול להפוך אותו לרודף ממון ולהסיט אותו מתפקידו. להיפך, טענה רבקה. כל חזון דורש משאבים כדי ליישם אותו.

בדור הקודם, כאשר היה ויכוח בין שרה לאברהם (הפעם היה הויכוח בשאלה, מיהו הבן הממשיך), פסק הקב"ה:

”כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךְ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בְיַצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע” (בראשית פרק כא, יב).

גם הפעם הצדק עם רבקה. היא יודעת שהצדק איתה, בנבואה אלוקית (כן, רבקה היתה נביאה) ולכן היא מרשה לעצמה לסובב את יצחק ברמאות כדי שהברכה האלוקית (שמשמעותה – משאבים גשמיים לביצוע התפקיד של יעקב), אכן יגיעו לידיים הנכונות.

העולה מדברינו (כעת נשיב לשאלות שהעלינו בתחילת דברינו ונוסיף כמה תובנות):

- **מהן הברכות?** הן הברכות הן ברכה להצלחה ומתן משאבים (יצחק לא נותן משלו, אלא מברך בשם הקב"ה, שהוא הוא בעל היכולת לתת).
- **מהו משמעות המאבק בין יעקב ועשיו?** במרכז הדברים נמצאת השליחות והתפקיד – מי ממשיך את מפעלו של אברהם ומקבל לשם כך את הברכה ואת המשאבים המתאימים.
- **כיצד יעקב משקר ומרמה את אביו הזקן והעיוור במצח נחושה, כדי לקחת את הברכות של עשיו? יעקב פעל לפי הוראתה של רבקה הנביאה.** לנביא יש רשות לצוות באופן זמני ומקומי לעבור על מצווה זו או אחרת, לצורך מסויים.
- **מדוע הקב"ה גלגל כך את הדברים, שיעקב יקבל דווקא כך את הברכות?** אפשר לראות בדברים הללו כנסיון. טקס חניכה והתבגרות של יעקב התם ויושב האוהלים, וכניסתו לעולם הגשמי בו נמצאים אנשים מחוספסים ובריונים- אנשי ציד, כעשיו אחיו, לבן דודו הרמאי ועוד.

תיאור יפה של שלב ההתבגרות הזה שעבר יעקב במהלך לקיחת הברכות ולאחריו מ"איש תם" ל"גור אריה", נותן אביהו מדינה – המחבר והמלחין בשירו: "יעקב התמים".

יעקב התמים / מילים ולחן: אביהו מדינה

ברח לו יעקב מפני עשיו
אל דודו לבן נשא רגליו
רעה שם בהרים כבשים ואיילים
כי הוא איש תמים, יושב אוהלים.

אל תירא ישראל, אל תירא
כי גור אריה הלא אתה
ואריה אם ישאג - מי לא ירא
מי לא יירא.

ברחל הוא עבד שבע שנים

”נקודה טובה” לפרשת השבוע - רעיון מן הפרשה, במבט עכשווי

כל בוקר יאמר לה עינייך יונים
אך אוי לו בבוקר כי זוהי לאה
אמר לבן ליעקב זו הבכירה.

אל תירא...

אך מה זה קרה לבחיר האל
ואז חידש ימיו כקדם בישראל
ואיך שלף חרבו ובשם האלוהים
היכה עמים רבים, זה התמים, זה התמים.

בשולי הדברים:

ראינו שני מקרים בהם שרה ורבקה חלקו על דעת בעליהן – אבות האומה והן צדקו. הקב"ה בכבודו ובעצמו מכריז: **”כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שְׂרָה שָׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בִיחָחַק יִקְרָא לָךְ זָרַע”** (בראשית פרק כא, יב). **צא ולמד על מקומן וחשיבותן של אימהות האומה.**

הערה נוספת: בדור הבא – אצל השבטים, בני יעקב, היה סיבוב נוסף במאבק מי יהיה ה"בן הממשיך". על רקע זה ניתן להסביר את מכירת יוסף ועוד. אולם הפעם חל שינוי. החל מיעקב, כל הבנים – הינם ממשיכים. התפקיד עובר מיחידים לכלל העם: **”וּנְעָשִׂית בְּעוֹלָם אוֹמֵה, שֶׁהִיא יוֹדַעַת אֶת ה'”** והיא ממשיכה בתפקידו של אברהם (רמב"ם, 'הלכות עבודת כוכבים' א, ג).

הפעם עסקנו בפשט פסוקי התורה. ראינו כי מעבר למימד הסיפורי, ישנו בדברים עומק רוחני. והדברים אינם כפי שהם נראים במבט ראשון.

בברכת שבת שלום
משה רוט
rothmoshe@gmail.com